

РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОГО Й ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

УДК 378.147.091.39:005-051

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У ПОЗААУДИТОРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ

Любов Гончар

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Україна

ORCID ID 0000-0003-4014-2372

fox877@ukr.net

Анотація. У статті розкрито потенціал позааудиторної роботи університету у формуванні культури професійної діяльності майбутніх менеджерів. Зазначено, що значущість позааудиторної роботи для особистісного та професійного розвитку майбутніх менеджерів зумовлено тим, що вона ґрунтується не на примусі, а на принципах добровільності, урахуванні їхніх потреб, ціннісних орієнтацій. Визначено основні функції позааудиторної діяльності майбутніх менеджерів. Окреслено поняття «позааудиторна робота». Акцентовано, що формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів у позааудиторній діяльності закладу вищої освіти відбувається в процесі включення їх у педагогічно доцільні форми організації вільного часу, що забезпечують набуття ними спеціальних знань, умінь, які відповідають особливостям професії менеджера. Схарактеризовано класифікацію форм позааудиторної роботи в закладах вищої освіти. Зазначено, що систематична позааудиторна діяльність щодо формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів, активізація участі кожного студента допоможе успішно вирішувати такі завдання професійного становлення, як: поглиблення інтересу до обраної професії менеджера, розширення управлінського кругозору, формування професійно-управлінських поглядів і переконань, удосконалення комунікативних, організаторських умінь та навичок, навичок самостійної роботи, що забезпечить кожному випускникові закладу вищої освіти в майбутньому активну професійну позицію.

Ключові слова: культура професійної діяльності; майбутні менеджери, позааудиторна робота; позааудиторна діяльність; форми позааудиторної роботи.

Постановка проблеми. Сьогодення характеризується динамічними змінами в усіх сферах життя, переорієнтацією поглядів особистості щодо значущості морально-духовних цінностей, культури професійної діяльності в особистісному й професійному становленні. З огляду на це важливого значення набуває модернізація форм, методів позааудиторної діяльності університету, яка створює простір для самоствердження, саморозвитку, самореалізації майбутніх

менеджерів, формування в них культури професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки майбутніх менеджерів висвітлено в працях таких науковців, як В. Горланчук, І. Дороховського, І. Черноіванова, П. Друкера, В. Зобова та ін. Дослідженню особливостей формування професійної культури присвячено праці С. Анеліної, С. Вітвицької, В. Гриньової, В. Мазіна, І. Михайліченка, І. Радомського та ін. Теоретичні й методичні аспекти позааудиторної виховної роботи в процесі формування культури професійної діяльності розкрито в працях О. Дубасенюк, Е. Гармаша, Л. Кондрашової, А. Мудрик, В. Петровича, В. Тернопільської, О. Язвінської та ін. Результати дослідної діяльності вищезазначених фахівців були основоположними в розробленні концептуальних засад нашого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є проведення аналізу та уточнення змісту категорії «позааудиторна робота», визначення особливостей її формування в майбутніх менеджерів.

Результати дослідження. Формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти здійснюється шляхом включення їх в аудиторну та позааудиторну діяльність. На думку вчених (Вітвицька, 2009; Тернопільська, 2014), водночас із розв'язанням завдань освітнього процесу заклади вищої освіти мають створювати умови для задоволення потреб студентів в організованому дозвіллі, що насичене інтелектуальною діяльністю, творчістю, спілкуванням, заняттями спортом тощо. Це свідчить про актуальність проблеми організації позааудиторної діяльності студентів у формуванні культури професійної діяльності.

Професійна діяльність майбутніх менеджерів передбачає формування в них не лише управлінських знань, умінь і навичок, але й всебічний розвиток, культурну освіченість, здатність працювати в команді, налагоджувати партнерські взаємини, продукувати новаторські ідеї.

Як стверджує В. Тернопільська (2014), основною метою виховання у закладі вищої освіти є формування гармонійно та всебічно розвиненої особистості, підготовленої до ініціативної соціальної та професійної діяльності в сучасному суспільстві, особистості, здатної сприймати й примножувати його цінності. Мета виховання визначає його зміст, методи й засоби, оптимальна дія яких має забезпечити очікуваний результат.

У «Педагогічному енциклопедичному словнику» однією з форм організації вільного часу молодій людині визначено позааудиторну роботу як складову частину освітнього процесу вищої школи, завдання якої полягає в тому, щоб

створити сприятливі умови для прояву її творчих здібностей через організацію реальних справ, що доступні для студентів та мають конкретний результат (Педагогический энциклопедический словарь, 2003, с. 151–152).

У працях учених поняття «позааудиторна робота» розглядається як сукупність виховних дій, що забезпечують цілеспрямованість, послідовність, систематичність, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою й самодіяльністю студентів (Гуменникова, 2004; Медведева, 2008). Відтак відмінність позааудиторної роботи від аудиторної виявляється в тому, що вона спрямована на вирішення завдань освітнього процесу поза межами аудиторії та у вільний час, в інших формах. Ці два види роботи не збігаються за змістом, а об'єднує їх лише те, що вони реалізуються у вільний від навчальних занять час.

Можна стверджувати, що важливим завданням позааудиторної роботи є вплив, спрямований на засвоєння майбутніми менеджерами певного досвіду та необхідних фахівцеві рис і якостей культури професійної діяльності.

Позааудиторна робота, за Т. Козиревою, виявляється в постійно розширюваному життєвому просторі студентської молоді, у якому з педагогічною підтримкою вона переходить від соціальної ролі учнів до ролі фахівців та пізнає обставини й самого себе порівняно з іншими, визначає орієнтири власних дій у теперішньому й майбутньому (Козырева, 2006, с. 100–101). Таке розуміння позааудиторної роботи дає можливість створювати умови для розвитку ефективних міжособистісних взаємин у соціумі, бо, як показує практика, процес взаємодії в студентському середовищі відбувається найбільш активно саме за межами навчальної аудиторії: спілкуючись, студенти виявляють низку спільних поглядів, уподобань, творчого потенціалу, організуються в різноманітні за спрямованістю об'єднання, де розвивають морально-духовні якості, формують культуру професійної діяльності.

Наголошуємо, що процес організації позааудиторної роботи в університеті передбачає як творчий пошук та приведення в дію нових інноваційних форм, методів впливу на майбутніх менеджерів, так і активізацію та використання традиційних видів діяльності. Позааудиторна робота, організована в тій чи тій формі дозволяє розгорнутися певному виду діяльності студентів, забезпечити необхідні умови для їхнього морально-духовного розвитку, формування культури професійної діяльності.

Характеризуючи позааудиторну діяльність у закладах вищої освіти, О. Нікітіна (2017) підкреслює її специфічні ознаки: вона здійснюється у вільний від навчання час і визначається власним вибором студентів того чи того виду занять. Ця діяльність створює простір для самоствердження, самовизначення,

самореалізації майбутніх менеджерів. Значущість позааудиторної роботи щодо особистісного та професійного розвитку майбутніх менеджерів зумовлено тим, що вона ґрунтується не на примусі, а на принципах добровільності, урахуванні їхніх потреб, бажань.

У цьому контексті позааудиторна робота поділяється на професійно та соціально орієнтовану. До першої категорії відносять участь у наукових гуртках, студентському науковому товаристві, дослідницьких проектах, олімпіадах, конференціях. Така діяльність має професійну спрямованість, об'єднує студентів подібних спеціальностей, проходить під керівництвом або наглядом викладача, куратора та вимагає від студентів чималих зусиль, послідовності, цілеспрямованості та вмотивованості та сприяє формуванню в них культури професійної діяльності. Позааудиторна робота другої категорії має більш загальний, виховний характер і може поєднувати студентів різних спеціальностей. До неї належать, наприклад, спортивні секції, театральні й танцювальні гуртки, екскурсії, відвідування виставок та музеїв тощо. Позааудиторну діяльність необхідно також скеровувати на ефективну організацію самостійної навчальної роботи студентів, цілеспрямовану організацію їхнього дозвілля, максимальне задоволення пізнавальних і культурних потреб майбутніх менеджерів у формуванні професійних якостей, культури професійної діяльності (Тернопільська, 2014).

На нашу думку, позааудиторна діяльність майбутніх менеджерів є конкретним проявом системи виховної роботи закладу вищої освіти. Ми розглядатимемо позааудиторну діяльність як систему, що поєднує в собі мету, завдання, зміст, методи і форми, спрямовані на досягнення мети виховання – формування всебічно розвиненої особистості з високим рівнем культури професійної діяльності.

М. Соловей і В. Демчук визначають позааудиторну діяльність як складову частину освітнього процесу ЗВО, завдання якої полягає у створенні такого соціокультурного середовища, у якому індивід розвивається і набуває соціального досвіду, отримує допомогу в соціальній самоідентифікації та самореалізації природних задатків. Автори вважають, що виховання функціонує як система життєдіяльності студентської молоді та проявляється в аудиторній (навчальний процес – виховуюче навчання) і позааудиторній роботі (виховний процес – створення умов для раціональної самоорганізації студентської діяльності, культури праці й дозвілля) (Соловей, Демчук, 2004, с. 35–36). Виховання у вищій школі А. Алексюк (1998) розглядає як створення соціальних

і соціально-педагогічних стосунків між студентами та викладачами. Як бачимо, позааудиторну роботу й виховний процес ототожнюють.

Зазначимо, що серед істотних характеристик позааудиторної діяльності студентів учені виділяють такі: 1) вона здійснюється в позааудиторний час, належить до сфери вільного часу; 2) позааудиторна діяльність відрізняється від навчальної за змістом і принципами організації. Навчальна діяльність характеризується нормативністю, тому регламентована навчальними планами, програмами, ігнорує індивідуальні особливості студентів на противагу позааудиторній діяльності; 3) позааудиторну діяльність створило конкретне соціокультурне середовище, у якому забезпечено умови для саморозвитку, соціальної самоідентифікації особистості й реалізації її природних задатків і здібностей (Овчаренко, 2008).

У межах наукового пошуку нами уточнено поняття «позааудиторна робота» як діяльність суб'єктів освітнього процесу, який спрямований на підвищення культури професійної діяльності майбутніх менеджерів, розвиток їхніх морально-духовних якостей, що здійснюється в різних формах позааудиторної виховної діяльності. Така організація вільного часу студентів забезпечує набуття ними професійних знань, умінь і навичок та сприяє реалізації їхніх творчих здібностей, самоствердженню, самореалізації.

Активна участь майбутніх менеджерів у позааудиторній діяльності сприяє формуванню в них таких професійно значущих якостей, як-от: наполегливість, оперативність, працездатність, організованість, витримка, відповідальність, товариськість та вміння контактувати з людьми, доброзичливість, справедливість, толерантність.

Реалізація функцій позааудиторної діяльності сприяє виявленню творчих здібностей, потенційних можливостей майбутніх менеджерів. До основних функцій позааудиторної діяльності студентів закладу вищої освіти належать:

- інтелектуальна, що сприяє процесу засвоєння, розширення та поглиблення професійних знань студентів, їхнього інтелекту;
- виховна як процес формування в студентів ціннісних орієнтацій, професійно значущих якостей, способів поведінки;
- регулятивна як процес мобілізації та розвитку емоційно-вольових якостей майбутніх фахівців;
- творчо-розвивальна, що сприяє реалізації творчого потенціалу та подальшому розвитку творчих здібностей студентів;
- компенсаторна функція, спрямована на задоволення потреби студентів у досягненні успіху, самоствердженні, самореалізації.

Місце позааудиторної діяльності у формуванні культури професійної діяльності майбутнього менеджера, визначено такими державними документами: Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту»; статутом закладу вищої освіти; Положеннями «Про студентське наукове товариство», «Про студентське самоврядування», «Про студентський науковий гурток»; планами навчальної, виховної роботи закладу вищої освіти тощо.

У структурі позааудиторної діяльності виділяють: самостійну навчальну роботу студентів; діяльність із самоврядування студентського колективу; культурно-дозвілєву діяльність за інтересами; підвищення професійної майстерності (Коваль, 2009, с. 22). Під самостійною роботою автор розуміє підготовку до аудиторних занять, виконання самостійної роботи до навчальних дисциплін, написання реферативних повідомлень, курсових, випускних робіт. Діяльність самоврядування студентського колективу передбачає самостійне вирішення проблем життєдіяльності студентської групи, колективу гуртожитку тощо. Культурно-дозвілєва діяльність стає структурною частиною системи позааудиторної роботи за умови реалізації культурно-дозвілєвих потреб студентів, шляхом залучення їх до відповідної організованої діяльності, а саме: участі в об'єднаннях за інтересами, конкурсах, змаганнях тощо. Під підвищенням професійної майстерності як складової системи позааудиторної роботи студентів автор розуміє цілеспрямоване вдосконалення вмінь професійної спрямованості (спортивні тренування, участь у студентських наукових конференціях, стажуваннях, тренінгах тощо).

О. Стоян виокремлює такі структурні елементи позааудиторної діяльності студентів:

1) самостійна робота з підвищення професійного рівня (конспектування першоджерел, підготовка до лекцій і семінарів, виконання курсових робіт, читання спеціальної літератури);

2) участь у створенні культурних цінностей (суспільна робота, науково-дослідна робота, участь у художній самодіяльності, любительські та творчі заняття);

3) засвоєння культурних цінностей (читання художньої, документальної та науково-технічної літератури, журналів і газет, прослуховування музичних записів, відвідування кіно, театрів, концертів, музеїв, виставок, лекцій, зустрічей з письменниками, артистами, художниками);

4) відпочинок і розваги (заняття спортом, зустрічі з друзями, знайомими, родичами тощо) (Стоян, 1994, с. 21).

Незаперечним наразі залишається той факт, що позааудиторна діяльність студентів є конкретним проявом цілісного освітнього процесу університету. Позааудиторну роботу університету можна розглядати як систему, що поєднує в собі мету, завдання, зміст, форми та методи виховної діяльності, спрямовані на формування в майбутніх менеджерів культури професійної діяльності.

У педагогічній літературі існують різні підходи до класифікації форм позааудиторної роботи в закладах вищої освіти, зокрема виділяють індивідуальні, парні, групові, колективні (масові) та епізодичні форми позааудиторної діяльності (Санфирова, 2012, с. 183–184). Аналізу означених форм позааудиторної діяльності присвячені роботи науковців: О. Заболовська, В. Петрович, Т. Сущенко, В. Тернопільська та ін. Форми організації позааудиторної роботи мають бути оригінальними, творчими, науково обґрунтованими і майстерно сконструйованими.

Так, індивідуальна робота включає самостійну діяльність окремих студентів, яка спрямована на самовиховання, виконання завдань викладача та доручень студентського колективу (Фіцула, 2007). Включення студентів у таку роботу вимагає врахування їхніх індивідуальних особливостей для створення довірливих стосунків між викладачем та студентом. Викладач, здійснюючи виховну роботу за допомогою спеціальних педагогічних ситуацій, спонукає студентів до раціонального використання вільного часу та їхнього всебічного розвитку, формуванню в них культури професійної діяльності.

Слід також наголосити на систематичності та послідовності проведення індивідуальної роботи. Вона повинна включати не лише бесіди зі студентами щодо допущених негативних вчинків, а й профілактичні розмови та інші заходи. Необхідним є врахування індивідуальних особливостей кожного студента, його стилю взаємин з одногрупниками, ставлення до громадської думки колективу та ставлення колективу до нього. Такий підхід дає змогу застосовувати виховні можливості колективу в індивідуальній роботі з конкретним студентом, сприяти формуванню в нього культури професійної діяльності.

В індивідуальній виховній роботі практикують колекціонування, спортивні, мистецькі заняття, різні види технічного аматорства тощо.

Групова позааудиторна робота має цільовий характер, тобто припускає наявність загальної певної мети та спільних інтересів. Серед найпоширеніших групових форм роботи є: круглі столи, екскурсії, походи, гуртки за інтересами, пошукова діяльність тощо (Фіцула, 2007). Така форма передбачає врахування викладачем, куратором інтересів студентів, сприяє виявленню лідерів, розвитку їхніх можливостей, формуванню навичок працювати в команді. Прикладом є

студентські наукові конференції, круглі столи, олімпіади, диспути, конкурси, тематичні вечори, волонтерство, КВК, виставки студентських творчих робіт тощо.

Серед форм позааудиторної роботи в закладах вищої освіти найбільш поширеними є масові форми роботи. Вони різноманітні й мають перевагу в тому, що розраховані на одночасне охоплення великої кількості студентської молоді. Їхня реалізація відбувається через постановку єдиної для всіх мети та зосередження уваги студентів на її досягненні. Колективна форма застосовується до цілого курсу (поток), кількох відділень, факультету, інституту, університету.

До масових форм організації виховної роботи належать: читацька конференція, тематичний вечір, вечір запитань і відповідей, тиждень певного навчального предмета, тиждень кафедри, зустрічі з видатними людьми, огляди, конкурси, туристичний похід, фестиваль, виставка тощо. Водночас до масових форм позааудиторної діяльності долучають клубну форму, яка об'єднує всі види гурткової, масової та індивідуальної форми та є її організуючим і координуючим центром. Клубну діяльність організують на добровільних засадах з урахуванням інтересів і потреб студентів (Холод, 2012, с. 106).

Відтак та чи та форма організації позааудиторної роботи університету акумулюється в певному виді діяльності студентів, побудові суб'єкт-суб'єктних взаємин між ними, забезпечує необхідні умови для їхнього професійного зростання.

Систематична організація позааудиторної діяльності майбутніх менеджерів щодо формування в них культури професійної діяльності сприяє поглибленню інтересу до професії менеджера, розширенню їхнього управлінського кругозору, формуванню лідерських якостей, удосконаленню комунікативних, організаторських умінь та навичок роботи в команді.

Формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів в позааудиторній діяльності закладу вищої освіти відбувається в процесі включення їх у педагогічно доцільні форми організації вільного часу, що забезпечують набуття ними спеціальних знань, умінь, які відповідають особливостям професії менеджера. Позааудиторна діяльність має бути тим розвивальним інноваційним середовищем, що створює умови для формування лідерських, моральних якостей, професійних умінь студентів, які є специфічними для діяльності менеджера.

Успішність формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів детермінується тим, наскільки вони усвідомлено беруть участь у діяльності щодо їхнього професійного зростання. Ми переконані, що

формування означеного феномена в майбутніх менеджерів необхідно здійснювати в спеціально організованій позааудиторній діяльності університету з поєднанням відповідних форм і методів, які мають особистісну й професійну спрямованість та позитивно впливають на розвиток основних складових культури професійної діяльності. У такий спосіб освітній процес змінюється з суто педагогічного, авторитарного, об'єктного впливу на динамічну взаємодію, співробітництво й співтворчість його суб'єктів.

Висновки. За результатами аналізу з'ясовано, що саме позааудиторна діяльність студентів має значні можливості для їхнього саморозвитку й самореалізації. Зрештою, у цій діяльності відбувається спілкування, взаємодія студентів на рівних, емоційна підтримка, шліфуються вміння працювати в команді на партнерських засадах, відбувається професійне зростання. Під час планування та організації позааудиторної діяльності студентів важливо враховувати їхні індивідуальні інтереси і потреби, професійну спрямованість, що сприятиме підвищенню її виховних можливостей, зокрема й щодо підготовки майбутніх менеджерів до результативної взаємодії з клієнтами, управлінської діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Нагальними залишаються питання: самостійної роботи студентів під час формування в них культури професійної діяльності; удосконалення системи форм і методик формування культури професійної діяльності майбутніх менеджерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк, А. М. (1998). *Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник*. Київ, Україна: Либідь.
2. Бакулина, О. С. і Тернопольская, В. И. (2018). Особенности формирования профессиональной компетентности будущих специалистов по налогообложению и таможенному делу. *International scientific journal «Progress»*, 1–2, 94–97.
3. Вітвицька, С. С. (2009). *Педагогічна підготовка магістрів в умовах ступеневої освіти: теоретико-методологічні аспекти*: монографія. Житомир, Україна: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
4. Гуменникова, Т. Р. (2004). Потенційні можливості позааудиторної роботи щодо підготовки студентів до особистісно орієнтованого виховання. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*, 12, 58–61.
5. Коваль, В. Ю. (2009). Система позааудиторної діяльності студентів вищих навчальних закладів. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: педагогіка, психологія, соціологія*, 6, 19–23.
6. Козырева, Т. В. (2006). *Педагогические условия организации социального творчества студентов вуза во внеаудиторной деятельности*. (Кандидатская диссертация). Кострома, Российская Федерация: Костромской государственной университет имени

Н. А. Некрасова.

7. Медведєва, О. Р. (2008). *Формування творчих умінь студентів у позааудиторній виховній роботі*. (Кандидатська дисертація). Харків, Україна: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.

8. Никитина, О. Э. (2017). Особенности профессионального воспитания в системе высшего педагогического образования. *Studia Humanitatis*, 3. Взято з <http://st-hum.ru/content/nikitina-oe-osobennosti-professionalnogo-vospitaniya-v-sisteme-vysshego-pedagogicheskogo>

9. Овчаренко, Г. Е. (2008). Позанавчальна діяльність студентів у вищих навчальних закладах: сутнісні характеристики, структура та особливості. *Освіта Донбасу*, 5–6 (130–131), 35–38.

10. Педагогический энциклопедический словарь. (2003). Б. М. Бим-Бад (гл. ред.). Москва, Российская Федерация: Большая российская энциклопедия.

11. Санфирова, О. В. (2012). Знаниевая компонента в системе подготовки специалистов социально-культурной сферы и туризма в обществе устойчивого развития. *Вестник Томского государственного педагогического университета*, 12(127), 182–189.

12. Соловей, М. М. і Демчук, В. І. (2004). Система виховної роботи у вищому навчальному закладі як фактор цілісного виховання особистості. *Рідна школа*, 8, 33–37.

13. Стоян, А. Н. (1994). *Организация досуга студенческой молодежи*. Киев, Украина: Вища школа.

14. Тернопільська, В. І., Коломієць, Т. В., Піонтківська, І. О. (2014). *Довідник з виховної роботи зі студентами*. Тернопіль, Україна: Вид-во «Богдан».

15. Фіцула, М. М. (2007). *Педагогіка: навчальний посібник*. Київ, Україна: Академвидав.

16. Холод, Н. И. и Егорова, О. С. (2014). Формы и методические принципы организации внеаудиторной деятельности студентов по иностранному языку. *Ярославский педагогический вестник*, 4, 108–113.

17. Ternopilska, V., Guk, O., Zavorodnia, Y., Ryzhykov, V., Snitka, Y., & Chernukha, N. (2019). Variants of the educational paradigm in training of managers. *Revista ESPACIOS*, 40(29), 9.

FEATURES OF DEVELOPING FUTURE MANAGERS' CULTURE OF PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE EXTRACURRICULAR ACTIVITIES OF THE UNIVERSITY

Liubov Honchar

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

Chair of Accounting and Auditing Department

SHEI "Donbas State Pedagogical University"

Sloviansk, Ukraine

fox877@ukr.net

Abstract. The relevance of the study is that the development of future managers' culture of professional activity in the extracurricular activities of higher education institutions occurs in the process of including them in pedagogically appropriate forms of leisure organization, providing them with the acquisition of special knowledge, skills that meet the characteristics of the manager profession. Some aspects of this issue are highlighted in the writings of modern scholars O. Dubaseniuk, E. Harmash, L. Kondrashova, A. Mudryk, V. Petrovich, V. Ternopilska, O. Yazvinska.

The purpose of the article is to analyze and clarify the content of the category “extracurricular work”, to determine the features of its development.

The potential of extracurricular work of the university in developing future managers’ culture of professional activity is revealed in the article. It is noted that the importance of extracurricular work for future managers personal and professional development is due to the fact that it is based not on coercion, but on the principles of voluntariness, taking into account their needs and value orientations. The main functions of future managers’ out-of-audit activity are determined. The concept of “extracurricular work” is outlined. It is emphasized that the development of future managers’ culture of professional activity in the extracurricular activity of a higher education institution takes place in the process of including them in pedagogically appropriate forms of leisure organization, providing them with the acquisition of special knowledge, skills that correspond to the peculiarities of the manager profession.

The classification of forms of extracurricular activities in higher education institutions is characterized. It is stated that systematic extracurricular activity on developing future managers’ culture of professional activity, activation of participation of each student helps to successfully solve such problems of professional development as: deepening of interest to the chosen profession of manager, widening of managerial outlook, development of professional and administrative views, development of professional and administrative views, organizational skills, self-help skills that provide every graduate student of the higher education institution with an active professional position in the future.

Key words: culture of professional activity; future managers; extracurricular work; extracurricular activities; forms of extracurricular work.

REFERENCES

1. Aleksiuk, A. M. (1998). *Pedagogy of Higher Education of Ukraine. History. Theory*: textbook. Kyiv, Ukraine: Lybid.
2. Bakulina, O. S. & Ternopolskaya, V. I. (2018). Features of the formation of professional competence of future specialists in taxation and customs. *Mezhdunarodnyj nauchnyj zhurnal «Progress»*, 1–2, 94–97.
3. Vitvytska, S. S. (2009). *Pedagogical training of masters in terms of stage education: theoretical and methodological aspect*. Zhytomyr, Ukraine: ZhDU im. I. Franka.
4. Humennykova, T. R. (2004). Potential opportunities for out-of-class work on preparing students for self-directed education. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrajinskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni K.D. Ushynskoho*, 12, 58–61.
5. Koval, V. Yu. (2009). System of extra-curricular activity of students of higher education institutions. *Naukovi pratsi Donetskoho natsionalnoho tekhnichnogo universytetu. Seriya: pedahohika, psykholohiia, sotsiolohiia*, 6, 19–23.
6. Kozyreva, T. V. (2006). *Pedagogical conditions for the organization of social creativity of university students in extracurricular activities*. (PhD Dissertation). Kostroma, the Russian Federation: Kostromskoy gosudarstvennyy universitet imeni N. A. Nekrasova,.
7. Medvedieva, O. R. (2008). *Development of students’ creative skills in extra-curricular educational work*. (PhD Dissertation). Kharkiv, Ukraine.
8. Nikitina, O. Je. (2017). Features of professional education in the system of higher pedagogical education. *Studia Humanitatis*, 3. Retrieved from: <http://st-hum.ru/content/nikitina-oe-osobnosti-professionalnogo-vospitaniya-v-sisteme-vysshego-pedagogicheskogo>
9. Ovcharenko, H. E. (2008). Extracurricular activities of students in higher education: essential characteristics, structure and features. *Osvita Donbasu*, 5–6(130–131), 35–38.
10. *Pedagogicheskiy entsiklopedicheskiy slovar*. B. M. Bim-Bad (ed.). (2003). Moscow, the Russian Federation: Bolshaya rossiyskaya entsiklopediya.
11. Sanfirova, O. V. (2012). Knowledge component in the system of training specialists in

the socio-cultural sphere and tourism in a society of sustainable development. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*, 12(127), 182–189.

12. Solovei, M. M. & Demchuk, V. I. (2004). The system of upbringing in higher education as a factor of holistic education of the individual. *Ridna shkola*, 8, 33–37.

13. Stoian, A. N. (1994). *Organization of leisure for students*. Kiev, Ukraine: Vishcha shkola.

14. Ternopilska, V. I., Kolomiets, T. V., Piontkivska, I. O. (2014). *Directory of educational work with students*. Ternopil, Ukraine: Bohdan.

15. Fitsula, M. M. (2007). *Pedagogy: textbook*. Kyiv, Ukraine: Akademvydav.

16. Kholod, N. I. & Egorova, O. S. (2014). Forms and methodological principles of the organization of extracurricular activities of students in a foreign language. *Jaroslavskij pedagogicheskij vestnik*, 4, 108–113.

17. Ternopilska, V., Guk, O., Zavhorodnia, Y., Ryzhykov, V., & Snitka, Y. (2019). Variants of the educational paradigm in training of managers. *Revista ESPACIOS*, 40(29), 9.

Матеріали надійшли до редакції 14.04.2020 р.